

Kristian Aleksander Haugen Mikkelsen

Samvær, til barnets beste?

Visitation, in childrens best interest?

Bacheloroppgave i Barnevernspedagogikk

Mai 2020

Kandidat: Kristian Aleksander Haugen Mikkelsen

Samvær, til barnets beste?

Visitation, in childrens best interest?

BACHELOROPPGAVE
Trondheim, 15.05.2020

Bachelor i barnevernspedagogikk

Antall ord: 8368

Sammendrag.

Denne oppgaven tar for seg tematikken rundt samværsspørsmålet. I saker hvor det er besluttet omsorgsovertakelse skal også spørsmål om samvær avgjøres. Skal det være samvær? I så fall hvor ofte, og hvor lenge av gangen? Oppgaven bygger på barnevernsfaglig perspektiv, psykologisk perspektiv og juridisk perspektiv, i tillegg til at førstehåndserfaringer blir belyst. Oppgaven tar for seg ulike måter samvær kan gjennomføres på, og ser også på hva som kan virke behandlende, og hva som kan virke skadelig.

Alderen på omsorgsplasserte barn, men også varigheten for plasseringen har mye å si for samværsspørsmålet. Spedbarn er for eksempel mindre utsatt for å utvikle tiknytningsproblemer dersom de flyttes tidlig og godt planlagt. Dette er viktige hensyn som tas i hver enkelt avgjørelse. Formålet med en samværsordning kan også variere. Det kan være nødvendig med samvær som en metode for å opprettholde en kjennskap til opphavet sitt, eller det kan være nødvendig å bygge gode relasjoner med biologiske foreldre under trygge rammer.

Selv om samvær kan gjennomføres på forskjellige måter, og for å nå forskjellige mål, er det et spørsmål som alltid bør stilles i slike alvorlige saker. Bør det være samvær i utgangspunktet? Mange barn blir utsatt for vold, overgrep og grove tilfeller av omsorgssvikt av foreldre, og det blir allikevel vurdert at de skal ha samvær med hverandre. Er apparatet som skal sikre at slike spørsmål blir besvart kompetent nok?

Denne oppgaven handler om disse sakene, tvilssakene. Hvor man ikke vet helt sikkert hvilken vei jussen veier tyngst, eller hva som egentlig er til det beste for barnet. I disse sakene blir det helt avgjørende at barnet har noen som taler deres sak, og at vi kan stole på at beslutningstakerne har nok kunnskap og kompetanse til å svare på disse spørsmålene.

Summary.

This assignment seeks to answer questions around the subject of visitation. In cases where care orders have been decided, questions about visitation must be answered. Should it be visitation? If so, how often and for how long at a time? This assignment is based on child welfare perspectives, psychological perspectives and legal perspectives, and will also take first-hand experiences into account. There are different kinds of visitation, some of which can be harmful, and some that deals with former problems.

The age of children which undergo care orders, but also the duration of the care order has a lot to say for the issue around deciding visitation questions. These are important considerations that are taken in each visitation decision. The purpose of visitation may vary. Visitation may be necessary to maintain a certain knowledge of a child's origin, or it may be useful for building strong relations with birthparents whilst living in an safe environment.

Although visitation can be done in different forms and to achieve different goals, the question should always be raised in such serious cases. Should visitation find place in the first place? Many children are victims of violence, sexual abuse and serious cases of neglect from their parents, and even under those circumstances it's sometimes considered that they should have visitation with each other.

This assignment investigates the cases where there are doubt. Where one does not know for sure which side of the justice should be stronger, or what really is in the best interest of the child. In these cases, it becomes crucial that the child can depend on someone who speaks their case on their behalf. And, that society can trust the ones making the final decisions, and that they have the right amount of knowledge and expertise to answer them.

Innhold

Sammendrag.....	2
Summary.....	3
1. Innledning.....	5
1.1 Problemstilling.....	5
1.2 Avgrensning.....	6
1.3 Begreper.....	6
1.4 Oppbygging.....	7
2. Bakgrunn.....	7
2.1 Statistikk.....	8
2.2 Sentrale Lover.....	8
2.3 Juridiske rammer for problemstillingen.....	9
2.4 Innhenting av teori.....	9
3. Teori og tidligere forskning.....	10
3.1 Teoretisk tilnærming.....	10
3.2 Førstehåndserfaringer.....	11
3.3 Psykologisk perspektiv.....	12
3.4 Juridisk perspektiv:.....	14
3.5 Barnevernsfaglig perspektiv:.....	15
3.6 Et viktig skille:.....	17
4. Tilnærming til drøfting.....	18
4.1 Drøfting.....	18
4.1.1 Førstehåndserfaringer.....	19
4.1.2 Psykologisk perspektiv.....	20
4.1.3 Juridisk perspektiv.....	22
4.1.4 Barnevernsfaglig perspektiv.....	23
5. Konklusjon.....	25
6. Litteraturliste:.....	28

1. Innledning.

I min bacheloroppgave ønsker jeg å ta for meg temaet rundt samvær. Nærmere bestemt samvær mellom barn og biologiske foreldre i saker hvor omsorgsovertakelse blir besluttet jf. Lov om barnevernstjenester (barnevernlova [bvl]) § 4-12. Gjennom barnevernsstudiet, men også igjennom dagens mediebilde, har jeg fått inntrykk av at samvær kan være vanskelig, til og med skadelig, for noen barn. Spesielt i saker hvor barna har blitt utsatt for traumatiske opplevelser av en eller begge sine biologiske foreldre.

Vi har gjennom barnevernsstudiet lært at barn kan grue seg i lang tid før samvær, i tillegg til at de også kan få følelsesmessige problemer under og etter samvær. Problematikken jeg ønsker å belyse i denne oppgaven omhandler altså de tilfellene av samvær hvor det oppleves traumatisk/vondt for barn å møte sine biologiske foreldre, eller at det kan vurderes som skadelig å la barnet delta i samvær. Tilfellene hvor barn må gå med klump i magen før samvær, og har følelsesmessige plager før, under og etter selve samværet er årsaken til at jeg velger denne tematikken for oppgaven.

Tematikken jeg har valgt for oppgaven har høy relevans til barnevernsfaget, jussen og psykologien. Tre viktige områder som til sammen kan gi en helhetlig forståelse av temaet.

Utgangspunktet for oppgaven blir å lete i allerede eksisterende forskning for å se om problemstillingen kan belyses ved hjelp av allerede eksisterende litteratur. Grunnet dagens situasjon og stengingen av biblioteker vil jeg benytte meg av artikler, rapporter og avhandlinger som ligger på internett, i tillegg til fagbøker. Jeg kommer til å benytte meg av de elektroniske bibliotekene som er gjort tilgjengelige for meg

1.1 Problemstilling.

Hvert år blir mange barn flyttet ut av sine opprinnelsehjem for å sikre dem god omsorg og gode utviklingsmuligheter. Mange av disse sakene skyldes foreldre som utsetter barna sine for vold, misbruk eller andre former for grov omsorgssvikt. I saker hvor man beslutter omsorgsovertakelse skal også samværs spørsmålet besvares. Skal det være samvær? I så fall hvor ofte og hvor lenge om gangen?

Spedbarn og yngre barn kan ikke ytre sine tanker verbalt, derfor er deres mening er vanskelig å belyse, og derfor vanskelig ta hensyn til. Også hos eldre barn og ungdommer kan lojalitetsproblemer og frykt for å røkke ved en ordning som «fungerer» være så avskrekkende at de velger å late som om alt er greit, og at de ikke ønsker å endre noe ved samværsordningen. På grunn av at det virker som at flesteparten av barn i slike situasjoner enten ikke kan, eller kanskje synes det er svært utfordrende å være oppriktig i spørsmål om samvær, ønsker jeg å forsøke å belyse nettopp dette.

Selve problemstillingen i klartekst er: *Er samvær til barnets beste i saker hvor omsorgsovertakelse blir besluttet på bakgrunn av vold, misbruk eller annen grov omsorgssvikt?*

1.2 Avgrensning.

Samvær som tema er omfattende, og det er derfor nødvendig å avgrense oppgaven noe. I denne oppgaven kommer jeg til å fokusere på de sakene hvor det er bestemt av fylkesnemnda at samvær skal finne sted etter at det er besluttet omsorgsovertakelse. Det er nødvendig å foreta en avgrensning rundt bakgrunnen for omsorgsplasseringen. I oppgaven er det de tilfellene hvor plasseringen er besluttet på bakgrunn av vold, misbruk eller annen grov omsorgssvikt jeg kommer til å gå inn på. Jeg kommer til å avgrense mot fire perspektiver for å belyse problemstillingen; barnevernfaglig, juridisk, psykologisk og førstehåndserfaringer.

1.3 Begreper.

Samvær: Med samvær menes fysisk samvær mellom personer, altså i motsetning til kontakt (som kan foregå over telefon eller via brev).

Barn: Med barn menes personer under 18 år.

Barnets beste: Barnets beste er det grunnleggende hensynet barnevernet jobber ut ifra, dette skal sikre at hensynet til barnet alltid skal settes først i alle tilfeller som berører barnet.

Foreldre: Med foreldre menes biologiske foreldre, også kalt opprinnelsesforeldre.

Fosterforeldre: Med fosterforeldre menes de personer som tar over omsorgen for et barn for å sikre barnet en god og trygg oppvekst.

1.4 Oppbygging.

Jeg kommer til å bygge opp oppgaven gjennom å først forklare bakgrunnen for oppgaven. Deretter vil jeg trekke inn relevant statistikk og data som hjelper til med å forstå rammene rundt problemstillingen. Videre vil jeg trekke inn relevant teori, før jeg til slutt kommer til å ha en drøftingsdel og en avslutning.

2. Bakgrunn.

Noe av utgangspunktet for oppgaven og selve problematikken ligger i konflikten som kan oppstå mellom grunnloven §102, samt artikkel 8 i den europeiske menneskerettskonvensjonen, som legger vekt på respekten for familieliv, og hensynet til barnets beste jf. FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen) samt barnevernloven § 4-19. Barn skal bli hørt og deres mening skal tillegges vekt, på tross av dette tror jeg vi opererer med store mørketall når det kommer til samvær, og samværsspørsmålet. Jeg tror mange barn må gå igjennom samvær de ikke i utgangspunktet ønsker, fordi foreldrene har en grunnleggende rett til samvær med barna sine. Derfor ønsker jeg å ta for meg denne problematikken, for å belyse forholdene rundt avgjørelsen om samvær bør finne sted.

I prosessen med å samle data og teori til oppgaven opplevde jeg at det helst skulle vært mer statistikk tilgjengelig på området oppgaven tar for seg. Det var for eksempel utfordrende å finne tall på hvor mange barn som har ordinært samvær x antall ganger årlig, hvor mange barn som har begrenset samvær eller i hvor mange saker man har besluttet at det ikke skal være samvær i det heletatt. Jeg skulle gjerne inkludert tall på disse områdene, men jeg har kun funnet og inkludert tall på antall barn i fosterhjem og antall samvær med tilsyn.

Når det gjelder teorigrunnlaget for oppgaven består det av teori fra flere perspektiver, jeg har valgt å inkludere psykologisk, juridisk og barnevernsfaglig perspektiv, samt førstehåndserfaringer. Årsaken til at jeg har valgt å inkludere flere enn et perspektiv er fordi

tematikken i høy grad består av en kombinasjon av disse, og er derfor nødvendig for å skape et riktig bilde på problemstillingen.

Jeg har ikke tatt særlig hensyn til om teorien befinner seg i artikler, rapporter, fagbøker eller annet, men har valgt å konsentrere meg om å sette meg inn i innholdet i hver enkelt kilde, og deretter vurdere om den er nyttig å relevant for problemstillingen eller ikke.

2.1 Statistikk

I 2018 var det 1.129.007 barn i alderen 0-17 år i Norge (Statistisk Sentralbyrå [SSB], 2018). Samme år mottok barnevernet 57.013 bekymringsmeldinger (Bufdir, 2020).

I 2018 var 17.214 barn plassert i ulike former for fosterhjem, og i løpet av samme år er det 2.714 saker med tilsyn under samvær (SSB, 2018).

Prosentvis betyr dette at:

1,52% av Norges befolkning i alderen 0-17 bodde i ulike former for fosterhjem i 2018.

Dersom man regner en sak pr. barn hadde 15,77% av alle barn i ulike fosterhjem samvær under tilsyn samme år.

2.2 Sentrale Lover

En stor del av vurderingsgrunnlaget i saker hvor samværesspørsmålet skal besvares er gjeldene lovene. Noen av de sentrale lovene rundt oppgavens tematikk er:

Lov av 17. Mai 1814 Kongeriket Noregs Grundlov (Grunnloven) §102 som omhandler retten til respekt for privatlivet og familielivet sitt.

Lov av 21. Mai 1999 Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (Menneskerettsloven), som omhandler respekten for sitt privatliv og familieliv.

Artikkel 3 i FNs barnekonvensjon, som omhandler hensynet til barnets beste, og som sier at det skal være grunnleggende i alle handlinger som berører barn.

Lov av 17. Juli 1992 Lov om barnevernstjenester (Barnevernloven) §4-1, som omhandler hensynet til barns beste.

Lov av 17. Juli 1992 Lov om barnevernstjenester (Barnevernloven) §4-19, som omhandler retten til samvær, men også retten til å bestemme at det ikke skal være samvær.

Lov av 17. Juli 1992 Lov om barnevernstjenester (Barnevernloven) § 4-12, som omhandler retten til å overta omsorgen til et barn.

Lov av 6. april 1981 Lov om barn og foreldre (Barnelova) § 43 a, som omhandler samvær under tilsyn av offentlig oppnevnt person.

2.3 Juridiske rammer for problemstillingen.

I tillegg til de overnevnte sentrale lovene vil de juridiske rammene for oppgaven i utgangspunktet omhandle «striden» mellom grunnloven §102 samt artikkel 8 i den europeiske menneskerettskonvensjonen som på den ene siden legger vekt på respekten for familieliv. På den andre siden har vi hensynet til barnets beste jf. FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen) og barnevernloven § 4-1 og §4-19.

I slike saker som denne oppgaven omhandler er det ofte skjønnsmessige vurderinger som til dels ligger til grunn for bestemmelsene rundt samvær. Jeg kommer også til å benytte meg av de juridiske rammene for samvær, samt rammene som regulerer om samvær skal nektes.

2.4 Innhenting av teori.

På grunn av dagens situasjon er mye fagstoff blitt gjort utilgjengelig gjennom stengingen av bibliotekene. Derfor har prosessen med å finne teori artet seg annerledes enn hva den ellers ville gjort for mitt vedkommende. Jeg velger derfor å beskrive kort hvilken fremgangsmåte jeg har benyttet for å finne frem til teorien jeg kommer til å benytte i oppgaven.

Gjennom universitetet har vi tilgang på «*Oria*» som inneholder bøker, forskningsartikler, tidsskrifter, avhandlinger m.m. Vi har i tillegg fått tilgang til «*Idunn*», som også inneholder

store mengder forskningstidsskrifter i tillegg til forskningsbøker. Også nasjonalbiblioteket har blitt gjort tilgjengelig for at vi kan logge inn å finne relevant teori.

Til å begynne med startet jeg med åpne søk hvor jeg eksempelvis kun skrev «samvær» i søkefeltet. Jeg fikk da opp alt for mange resultater til at jeg kunne bla igjennom alt. Et nyttig verktøy jeg senere benyttet var «avansert søk», her kan man legge inn søk etter tema, og vil kun få opp visse fagfelt ettersom hva man ønsker å søke etter.

Etter hvert som jeg ble mer kjent med søkefunksjonene kunne jeg spesifisere søkene etter tema og tittel, og kom etter hvert frem til flere artikler, tidsskrifter og rapporter med relevant innhold for min problemstilling. Jeg filtrerte raskt ut det som så ut til å ligge innenfor tematikken, før jeg sorterte mer grundig gjennom alt og trakk fram det som viste seg å omhandle temaet.

3. Teori og tidligere forskning.

Når man skal skrive en bacheloroppgave ved hjelp av eksisterende litteratur og forskning, er man avhengig av at det finnes tilgjengelig litteratur og forskning på området man ønsker å belyse. I prosessen med å skrive denne oppgaven har jeg funnet spennende teori fra flere fagfelt som til sammen vil belyse oppgaven med god bredde. Med god bredde menes en sammensetning av ulike perspektiver som kan sees i lys av hverandre og til sammen gi et mer fullstendig svar på problemstillingen enn hva ett av perspektivene kunne gitt alene.

3.1 Teoretisk tilnærming.

Jeg kommer til å benytte forskjellig teori som bøker, rapporter, tidsskrifter og avhandlinger m.m. for å belyse problemstillingen min. Jeg ønsker å skaffe meg en oversikt over hva som finnes av data på området først, for så å trekke inn relevant stoff. Jeg kommer aktivt til å benytte søkefunksjonene i Oria og Idunn for å finne fagstoff. Det er flere mulige synsvinkler man kan benytte for å belyse tematikken; barnevernsfaglig, juridisk og psykologisk, blant annet. Jeg kommer til å trekke inn teori fra alle disse feltene i tillegg til førstehåndserfaringer for å få en bredere oversikt på temaet.

3.2 Førstehåndserfaringer:

For å forsøke å få et mest mulig reelt perspektiv på om samvær er bra eller ikke i de tilfellene problemstillingen spør om, er det først og fremst en gruppe mennesker hvis perspektiv skulle vært grunnlaget for oppgaven, nemlig barna selv. Det er for det første ikke er noe jeg har mulighet til med tanke på rammene for oppgaven, og for det andre noe som ville krevd langt flere ressurser og arbeidstimer enn man har til rådighet i løpet av en bachelorgrad. På grunn av det blir det sentralt at noen har gjort denne type undersøkelse før.

Det kan ofte være utfordrende å undersøke hva barn og ungdom synes om samvær, gjerne fordi det ofte er et følsomt tema for mange. Det kan være følsomt fordi tankene raskt beveger seg over til minner rundt hvordan de havnet i situasjonen de nå står i, og på denne måten vekke til liv vonde følelser og/eller gamle traumer. Dersom man spør barn i fosterhjem hvordan samvær med biologiske foreldre fungerer, må man huske på at barna ofte har en tilknytning både til fosterforeldrene og de biologiske foreldrene. På grunn av dette vil barna ofte gi uttrykk for at alt fungerer bra, og at de ikke ønsker å endre noe i forhold til samværsordningen. De kan oppleve bekymring knyttet til å svare noe som kan rokke ved den stabiliteten barna, foreldrene og fosterforeldrene har blitt vant til (Haugli & Havik, 2010).

Selv om barn flyttes til fosterhjem og får det fint der, kan fortsatt lojaliteten ovenfor de biologiske foreldrene være sterk. Dette kan i noen tilfeller være positivt, og i andre tilfeller være negativt. Dersom barna føler en lojalitet mot foreldrene kan det føre til at de for eksempel unnlater å fortelle om negative ting, fordi de er redde for at det skal få negative konsekvenser for foreldrene.

Margrete Wiede Aasland har skrevet en rapport for «Redd barna». Rapporten heter «Hvordan hadde du det?: incestutsattes beretninger om samvær med overgriper». Årsaken til at jeg ønsker å trekke denne rapporten inn i oppgaven er fordi den tar utgangspunkt i mennesker som har måttet forholde seg til jevnlig samvær med personer som har utsatt dem for traumatiske opplevelser. Aasland har intervjuet voksne i alderen 18-41 år som i løpet av barndommen har blitt utsatt for seksuelle overgrep av en forelder eller person med foreldreansvar. Etter at overgrepene ble avdekket har informantene til felles at de har måttet gå gjennom samvær med overgriperne i etterkant (Aasland, 2005).

Rapporten henvendte seg til informanter åpent gjennom plakater hengt opp på ulike incestsentre i Norge. Ni personer endte opp med å delta i intervju, som rapporten igjen bygger

på. Felles for alle de ni informantene er at de har blitt utsatt for seksuelle overgrep av en forelder når de var barn. Etter overgrepene har blitt gjort kjent, anmeldt, eller varslet om, har alle intervjuobjektene måttet gjennomgå samvær med vedkommende som har utsatt dem for overgrep (Aasland, 2005).

På spørsmål om erfaringer og tanker rundt samvær mellom overgriper og offer er alle intervjuobjektene enige om at samvær ikke må forekomme. Dette er tydelige signaler på at noe kunne vært gjort annerledes i disse tilfellene. Det virker som informantene i rapporten ikke er i tvil om at samværene ikke skulle funnet sted (Aasland, 2005).

De fleste av studiene på dette området baserer seg på intervju med voksne. Gunvor Andersson (1998) har gjennomført en studie i Sverige som spør 22 fosterbarn om tilknytningen til fosterforeldre og biologiske foreldre. Hun fant to tydelige grupper blant disse; en gruppe som så på forsterfamilien som sin eneste familie, og hadde liten eller ingen tilknytning til sin biologiske familie. Den andre gruppen hadde tilknytning til begge foreldrepårene, og ønsket å beholde begge familiene, men også denne gruppen svarte at de helst ønsket å fortsette å bo i fosterhjemmet. Det var ett kjennetegn som skilte de to gruppene fra hverandre; den første gruppen flyttet inn i fosterhjem når de var spedbarn, den andre gruppen flyttet i fosterhjem når de var mellom 5 og 10 år gamle (Bunkholdt, 2010).

3.3 Psykologisk perspektiv.

Samvær for barn som har vært utsatt for traumer av foreldrene, kan i fra et psykologisk synspunkt sees på fra ulike sider. Et utgangspunkt er at samværet skal ha en behandlende effekt. Ved å gjentatte ganger eksponere barna for den eller de foreldrene som har utsatt dem for traumer, vil man etter hvert kunne bearbeide traumene og «normalisere» forholdet til foreldrene igjen. En forutsetning for at man kan gjennomføre en slik form for behandling, krever at barnets situasjon har endret seg fra å være ustabil og utrygg under de biologiske foreldrenes omsorg, til å bli trygg og stabil under fosterforeldrenes omsorg (Steinbakk, 2019).

Et annet utgangspunktet for samvær fra et psykologisk synspunkt vil være å sørge for at et barn beholder en form for kjennskap til sine biologiske foreldre, på tross av at barnet ikke lenger bor sammen med dem. Det er viktig, så langt det lar seg gjøre, å la barna ha kjennskap til biologiske foreldre når de ikke lenger er sammen med dem. Man skaper sin egen identitet gjennom andre, og kanskje mest gjennom foreldrene sine. Derfor vil det ukjente kunne føre til et «worst case-scenario» hvor barnet ser for seg det verst tenkelige, og bygger sin egen

identitet basert på dette. Enkle verktøy som bilder av, fortellinger om og åpenhet rundt biologiske foreldre kan skape en trygghet rundt dem. Ofte vil sannheten, selv om den ikke alltid er positiv, være bedre enn barns fantasier (Bunkholdt, 2010).

Et nytt spørsmål som melder seg i sammenhengen med antallet samvær er om tilknytningen mellom barn og biologiske foreldre blir så liten ved få samvær, særlig dersom barna er små, at det isteden kan virke forvirrende for barna å møte de biologiske foreldrene sine. I disse tilfellene er argumentet for samvær at barna skal kunne opprettholde en kjennskap til foreldrene uten at det er meningen at de skal knytte seg til dem (Bunkholdt, 2010).

Når man skal ta stilling til samvær er det sentralt å trekke inn begrepet tilknytning. Det er stor forskjell på midlertidig plassering i forhold til langvarig/varig plassering. Det er også stor forskjell på barnets alder i forhold til spørsmålet om tilknytning. Dersom det er spedbarn som skal plasseres blir tilknytningsspørsmålet enda viktigere. Når barn er helt nyfødte, og de første ukene av deres liv, er tilknytning og omsorg essensielt. Dersom man på dette stadiet i livet gjennomgår dårlig planlagte flyttinger, eller flere mislykkede flyttinger på rad, risikerer man at barnet vil få problemer med å danne tilknyttinger og relasjoner senere i livet. Jo yngre barnet er desto mer sårbare er de for å utvikle slike tilknytningsproblemer ved negative opplevelser (Bunkholdt, 2010).

Dersom man overtar omsorgen for et spedbarn, og tenker at barnet skal plasseres i fosterhjem på langvarig basis, melder et nytt spørsmål seg; vil ikke barnet kunne få en svært sterk tilknytning til fosterforeldrene? Bunkholdt (2010) skriver at i disse tilfellene vil tilknytningen mellom fosterbarn og fosterforeldre kunne bli så sterk at det kan være imot hensynet til barnets beste å skulle flytte barnet ut av fosterhjemmet igjen. Dette bruddet vil da kunne vektes tyngre enn hensynet til det biologiske prinsipp, og tanken om at barnet skal tilbakeføres til sine biologiske foreldre (Bunkholdt, 2010).

I Tidsskrift for Norsk psykologforening, skriver Eva Steinbakk at dersom et barn utsatt for traumer eksponeres for en forelder som har påført traumene, vil dette føre til at barnet påminnes traumene. Dette kan igjen gjøre at barnet opplever økt angst, uten at det får positive følger for barnets helse. Dersom barnet gjennom samvær må møte den eller de som har påført traumene gjentatte ganger, vil dette kunne føre til at barnet stadig blir satt tilbake i prosessen med å bearbeide traumene (Steinbakk, 2019).

Dersom rammene legges til rette for det kan man benytte eksponeringsterapi for å drive traumebehandling mellom barn og de biologiske foreldre. Men ut ifra et behandlingsperspektiv er det ikke mulig å gjennomføre samvær, under en ramme på 3-6 ganger pr. år, som en type traumebehandling. Dette vil bli for lite omfattende og for lite fleksibelt til at det mulig (Steinbakk, 2019).

3.4 Juridisk perspektiv:

I fra et juridisk perspektiv, og særlig i forbindelse med oppgavens problemstilling, må noen ganger beslutninger tas basert på et samlet grunnlag av lovtekst, tidligere rettspraksis og skjønn. I tilfeller hvor man benytter skjønn til å besvare juridiske spørsmål, åpner mulighetene seg for at den skjønnsmessige vurderingen som tas kan være feil, mangelfull eller påvirket av andre forhold.

En beslutning som baserer seg på skjønn kjennetegnes ved at en rettslig avgjørelse kan få flere utfall avhengig av sakens natur. Regelanvendelse tar utgangspunkt i om vilkåret for loven er oppfylt, dette bli da første del av avgjørelsesprosessen. Etter at vilkåret for loven er oppfylt kommer skjønnsutøvelsen som del to, avhengig av om saken er av en art som beskrevet i loven eller ikke, kan tiltak treffes (Boe, 2012).

I mange andre områder av loven kan et lovbrudd ha en fastsatt ramme for straff eller konsekvens. Det trenger ikke være tilfelle i lover hvor det åpnes for å benytte skjønn. Da legges ansvaret for å finne mest mulig rettferdige tiltak på de som avgjør saken, for eksempel fylkesnemnda.

Hvordan man tolker «barnets beste» i saker hvor samvær skal avgjøres, er en vurdering som baserer seg på en konkret og skjønnsmessig helhetsvurdering av barnets situasjon på det tidspunkt avgjørelsen tas. Det faktum at avgjørende vekt skal legges på hensynet til barnets beste, tilsier at dersom andre hensyn strider mot dette må disse hensynene vike, også retten foreldre har til samvær (Riiber, 2018).

Det er opp til fylkesnemnda å avgjøre spørsmål om samvær, det er også fylkesnemnda som har anledning til å avgjøre at det ikke skal være samvær. Barnevernstjenesten kan selv beslutte å øke antallet samvær, men dersom barnevernet ønsker å redusere antall samvær (eventuelt stoppe alle samvær), kan den avgjørelsen kun tas av fylkesnemnda gjennom en ny

sak. Barnevernloven gir tydelige signaler på at det skal mye til for at et barn i fosterhjem ikke skal møte sine biologiske foreldre (Bunkholdt, 2009).

Innledningsvis nevnes lover som i noen sammenhenger kan virke motstridende. Grunnloven § 102 omhandler retten til respekt for familieliv, det gjør også artikkel 8 i den europeiske menneskerettskonvensjonen. Disse lovene kan i enkelte tilfeller virke motstridene på lover som for eksempel artikkel 3 i FNs konvensjon om barnets rettigheter eller barnevernloven § 4-1 & § 4-19, som alle omhandler hensynet til barnets beste.

Dersom to lover strider imot hverandre på denne måten, er det opp til eksempelvis fylkesnemnda å avgjøre hvilket hensyn som må veie tyngst i hver enkelt sak. Dette avhenger helt og holdent på sakens natur, alvorlighetsgrad osv. Nemnda har da som oppgave å vurdere alle bakenforliggende faktorer, før de tar en avgjørelse.

3.5 Barnevernsfaglig perspektiv:

Alt barnevernsfaglig arbeid tar utgangspunkt i hensynet til barnets beste, jf. barnevernloven §4-1. Det er derfor interessant å se på det barnevernsfaglige perspektivet i og med at kjernen av problemstillingen omhandler nettopp hensynet til barnets beste.

Kvaran skriver i en kronikk i Adresseavisen (2020) om sakene mot Norge i den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD). Så langt har Norge blitt dømt i fem av sju barnevernssaker, samt frifunnet i to. Sakenes natur omhandler blant annet omfanget av samvær mellom barn og foreldre. Dette viser ikke bare at tematikken er dagsaktuell, men også at barnevernet og fylkesnemndene er helt avhengige av god kompetanse for å kunne sikre best mulige avgjørelser på vegne av barn. Det er barnevernets oppgave, på vegne av samfunnet, å sikre at alle barn har trygge omsorgsrammer, selv om disse rammene noen gang befinner seg utenfor opprinnelsehjemmet (Kvaran, 2020).

Etter at barnevernstjenesten mottar en bekymringsmelding og en undersøkelse er gjennomført, skal henleggelse eller tiltak vurderes. I noen saker kan det være behov for å handle akutt, mens i andre saker har man tid til å gjennomføre en undersøkelse før man kommer frem til eventuelle tiltak. Dersom barnevernstjenesten avdekker alvorlige mangler ved omsorgen, eller avdekker at barn blir utsatt for straffbare forhold, kan barnevernstjenesten prøve sak om omsorgsovertakelse i fylkesnemnda. Dersom fylkesnemnda, etter å ha satt seg inn i saken og hørt på de involverte partene, beslutter at omsorgsovertakelse blir reelt, skal også

samværsspørsmålet besvares. I disse tilfellene tar fylkesnemnda utgangspunkt i partenes forklaringer samt sine egne vurderinger. Dersom barnevernstjenesten har god grunn til å foreslå samværsnekt må dette videreformidles til nemnda, som til slutt har det avgjørende ordet.

Altså kan barnevernstjenesten ønske at barn og biologiske foreldre ikke skal ha samvær med hverandre, men det er fylkesnemnda som må avgjøre spørsmålet. Etter samvær et besluttet har barnevernstjenesten har anledning til å godkjenne økning av antall samvær mellom barn og biologiske foreldre. De har derimot ikke anledning til å beslutte at det skal være færre samvær enn det fylkesnemnda har bestemt. Da må i så fall saken behandles på nytt, før man eventuelt beslutter å kutte ned på eller nekte samvær.

I noen tilfeller hvor samvær besluttes oppnevnes det en tilsynsfører, dette i de sakene hvor man ikke ønsker at en forelder skal ha samvær med barnet alene. Det kan være både av hensynet til barnets sikkerhet, eller som et foreldrestøttende tiltak. Dersom nemnda avgjør at forutsetningen for samvær skal være tilsyn jf. Barnelova §43 (3), må nemnda oppnevne, evt. be foreldre oppnevne en tilsynsperson.

I Barnelova §43 a. omtales rettens mulighet til å pålegge den kommunale barnevernstjenesten til å oppnevne en tilsynsperson. Denne tilsynspersonen skal følge opp saken, og påse at tilsyn foregår på en måte som er til det beste for barnet.

Haugli & Havik (2010) skriver at det i noen tilfeller er nødvendig å enten begrense samværet kraftig, eller opphøre samværet helt. Dette kan være aktuelt av flere årsaker, men oftest skjer dette på grunn av forhold ved foreldrene. Det vanligste er at dette skyldes foreldrenes manglende fungering, eller foreldrenes handlinger. En annen årsak til å begrense eller opphøre samvær kan være barnas reaksjon på foreldrene eller på samværene.

Dersom barn har blitt utsatt for vold eller seksuelle overgrep trenger ikke engang samvær med tilsyn være nok til at barn føler seg trygge på foreldrene. Kun gjennom å måtte forholde seg til noen få samvær i løpet av et år vil bety at barn må forholde seg til det som har skjedd. Dette kan skape stor uro og usikkerhet. En annen årsak til at det kan være nødvendig å begrense eller opphøre samvær er at foreldrene stadig jobber imot fosterforeldrene ved å forsøke å overbevise barnet om at de ikke vil dem vel. I slike situasjoner kan det bli svært vanskelig for

barn å bygge en nødvendig tillit til fosterforeldrene. Typiske tegn på dette er at barna viser symptomer på belastning både før, under og etter samvær (Haugli & Havik, 2010).

En tredje årsak kan være at man er bekymret for at foreldre skal rømme med barna når de har samvær, dette kan løses med vakthold, men vakthold som tiltak vil kunne gjøre barna usikre over tid. Den siste indikasjonen på at samvær bør begrenses eller oppheve er dersom barnet nekter samvær selv, dette er uvanlig fordi barn ofte sier at samværene fungerer og at de ikke ønsker å endre noe. Det er altså viktig å ta det på alvor dersom barn passivt eller aktivt nekter samvær (Haugli & Havik, 2010).

3.6 Et viktig skille:

Noe som er viktig å bemerke seg er utgangspunktet for plasseringen, på det tidspunkt beslutningen om en omsorgsovertakelse tas. Dersom det er meningen at plasseringen skal være midlertidig, og at tilbakeføring skal skje raskt, vil man ta helt andre hensyn og vurderinger i spørsmålet om samvær enn hva man ville gjort dersom det skulle vært en langvarig eller varig plassering.

Dersom man vurderer at plasseringen skal være midlertidig, og spesielt om dette gjelder spedbarn, må nærheten og tilknytningen mellom barn og biologiske foreldre bevares. Dette løses best ved at barnet har hyppige samvær i ulike situasjoner for at barnet skal trygges, og stadig utvikle sin relasjon med sine biologiske foreldre. Denne samværsmodellen krever mye av både biologiske foreldre, fosterforeldre, men også av samarbeidet foreldrene har med barnevernet. Uten et godt samarbeid med trygge rutiner, kan man stå i fare for at barnet blir forvirret og ikke klarer å tilvenne seg ett sett med rutiner og regler (Bunkholdt, 2009).

Dersom plasseringen på den andre siden blir vurdert til å være langvarig eller varig blir utgangspunktet et annet. Barnevernlovens forarbeider sier at dersom en plassering skal være langvarig/varig, skal det være betydelig færre samvær enn ved midlertidige plasseringer. Utgangspunktet for samvær i disse situasjonene er ikke lenger at man skal skape eller opprettholde en relasjon og nærhet. Isteden blir formålet med samvær at barn skal ha kjennskap til opphavet sitt, og dekke behov som går ut på identitet og selvilde. Barn som ikke har kjennskap til sine biologiske foreldre vil kunne danne seg fantasier som ofte er verre enn virkeligheten. Det er derfor viktig at barn får kjennskap til foreldrene, slik at de får et reelt bilde på virkeligheten. Problemet som kan oppstå dersom man ikke tar hensyn til dette er at barna overfører fantasiene de har om foreldrene over til seg selv, dette handler om å forsøke å

bygge en identitet på bakgrunn av ukjente faktorer og fantasier, som man igjen overfører til sitt eget selvbilde og identitet (Bunkholdt, 2009).

Dette må også tas med i beregningen i spørsmål om samvær. Barnets beste skal være det grunnleggende hensynet, noe som i tvilssaker kan være utfordrende. Tar barnet større skade av å ikke kjenne opphavet sitt, og i verste fall danne seg et bilde som ikke stemmer med realiteten, enn skaden barnet påføres av å stadig bli påmint gamle traumer?

4. Tilnærming til drøfting.

I drøftingsdelen av oppgaven kommer jeg til å se nærmere på de ulike synpunktene rundt samværsspørsmålet. Jeg kommer til å sammenligne de ulike synpunktene for å se om de styrker hverandre, eller om de eventuelt strider mot hverandre. Avslutningsvis vil jeg forsøke å komme til en konklusjon basert på de ulike synpunktene.

4.1 Drøfting

For å forsøke å få et helhetlig bilde på problemstillingen har jeg valgt å inkludere forskjellige perspektiver. Førstehåndserfaringer, psykologisk, juridisk og barnevernsfaglige perspektiver. Viktigheten av å ha flere enn et perspektiv gjenspeiles i drøftingen. Man får en bredere forståelse, og en mer grundig besvarelse på problemstillingen.

Alt barnevernsarbeid har tre viktige utgangspunkt. Hensynet til barnets beste, det biologiske prinsipp, og mildeste inngreps prinsipp. Med utgangspunkt i problemstillingen er det ofte slik at barnets beste kan komme i strid med det biologiske prinsipp. Dette ser vi for eksempel ved omsorgsplasseringer. Dersom man skal kunne sørge for barnets beste, må noen ganger det biologiske prinsippet vike, og med omsorgsovertakelse som eksempel betyr dette at man prioriterer hensynet til barnets beste før det biologiske prinsipp.

Oppgavens problemstilling tar for seg omsorgsovertakelser basert på barnevernloven §4-12. Jeg har valgt å avgrense oppgaven til de sakene hvor plassering er nødvendig på bakgrunn av at barna, gjennom vold, mishandling eller annen grov omsorgssvikt har blitt utsatt for traumer fra en eller begge foreldre.

Fra et juridisk ståsted har barn og foreldre jf. Barnevernloven §4-19 rett til samvær med hverandre dersom ikke annet er bestemt. Barnevernloven §4-19 (2) sier at fylkesnemnda skal ta standpunkt til omfanget av samværsretten, men også at fylkesnemnda kan beslutte at det ikke skal være noe samvær med hensyn til barnets beste (Barnevernloven, 1992, §4-19).

Norsk lov er altså tydelig på at det som hovedregel skal være samvær mellom biologiske foreldre og barn ved omsorgsovertakelser. Det biologiske prinsipp sier i tillegg at å vokse opp i sin biologiske familie har en egenverdi. Det er denne egenverdien, samt retten til familielivet sitt, som sørger for rettighetene til samvær mellom barn og foreldre.

I drøftingen velger jeg også å ta for meg hvert av de tidligere nevnte perspektivene hver for seg, før jeg sammenfatter til slutt.

4.1.1 Førstehåndserfaringer.

Det er tydelige tegn til at noen barn og unge som har blitt utsatt for traumatiske hendelser av en eller begge foreldrene, på et senere punkt i livet tenker tilbake og danner seg en mening om at samværene de har hatt ikke skulle funnet sted. Det virker i enkelte tilfeller som at foreldrenes behov har gått først, og at de som den gangen var barn har måttet betale prisen for det.

Barn som blir flyttet til fosterhjem allerede i spedbarnsalder er mye mer tilpasningsdyktige enn hva eldre barn er i samme prosess. Dette forutsatt at flyttingen er godt planlagt og at det er få samvær med biologiske foreldre. Nå barna etter hver blir eldre kan de reflektere over viktigheten av et godt fosterhjem, og fortsatt i ungdomsårene ønske å være i fosterhjemmet videre.

Oppgaven viser også til klare funn i tidligere forskning, som viser at tilknytningen blir bedre mellom barn og fosterforeldre jo yngre barna er når de plasseres i fosterhjem. Vi knytter oss lettere til omsorgspersoner rundt oss når vi er spedbarn enn når vi blir eldre, såfremt det er gode tilknytningsmuligheter. Dersom man opplever gjentatte brudd i spedbarnsalder, vil dette være mer skadelig enn for et eldre barn. Risikoen er større for at barna utvikler store tilknytningsproblemer og derfor får vanskeligheter med å knytte seg til noen senere i livet.

En faktor er også at dersom barn plasseres i fosterhjem tidlig, og har få samvær med biologiske foreldre, øker utsiktene for at barna lykkes i livet, og blir mindre preget av

situasjonen. Barna får en mer stabil og trygg oppvekst enn de ville hatt i opprinnelsehjemmet, og det å bli skjernet fra foreldrene gjør det enklere å knytte seg til fosterforeldrene.

Dersom man skal undersøke om barn opplever samvær som trygt og nyttig, eller om de ønsker å endre noe ved forholdene rundt en samværsavtale, vil mange barn gi uttrykk for at alt er bra, og at de ikke ønsker å endre på noe. De er redde for å skape uro eller konflikt i en tilværelse som for dem kan oppleves som stabil. Selv om hverdagen oppleves som stabil, og barna har falt ro med situasjonen, kan det fortsatt være langt fra optimalt. Selv om barna merker dette kan de altså velge å heller godta de negative sidene de er kjent med, enn å varsle fra om dem for så å risikere at ting endres til det verre. Dette er nok noe av årsaken til at flere barn går gjennom samvær som ikke er bra for dem, fordi de er redde for konsekvensen for å svare ærlig dersom de blir spurt.

Gjennom Aaslands rapport (2005) ser vi at voksne som måtte gå gjennom denne type samvær når de var barn er svært tydelige på at slike samvær ikke må forekomme, det er alle deltagerne i rapporten enige om. Så overbevisende tall vekker oppsikt. Det er dessverre vanskelig å avgjøre om dette gjenspeiler andre typer samvær, og om samværet i dag er annerledes kontra samvær for 15, kanskje 30 år siden, når informantene opplevde dette. Det man allikevel kan si noe om, er at slike overbevisende tall ikke kan sees bort fra. Det er verd å bruke ressurser på å sikre at de samværsordningene som tas er gode. I tillegg bør man følge opp utviklingen over tid, slik at forhold som barn ikke ønsker å uttale seg om, kan komme frem når barna blir eldre og kanskje ønsker å uttale seg.

4.1.2 Psykologisk perspektiv.

Fra et psykologisk perspektiv kan det både være skadelig for et barn å bli eksponert for biologiske foreldre som har utsatt dem for traumer, men også skadelig dersom barnet ikke får treffe dem i det hele tatt. Bakgrunnen for en plassering har mye å si for hva psykologien sier rundt hver enkelt type samvær. Dersom man skal plasseres midlertidig i fosterhjem, men planlegger tilbakeføring etter kort tid vil det, avhengig av barnets alder, være gunstig med hyppige samvær. Dette gjelder særlig spedbarn, som er veldig utsatt for å kunne utvikle problemer med tilknytning til andre dersom man ikke tar nødvendige hensyn.

Spedbarn som blir plassert på bakgrunn av at de skal tilbakeføres til opprinnelsesfamilien etter kort tid, trenger gode samværsordninger for å kunne opprettholde og utvikle tilknytningen til

de biologiske foreldrene. De må møtes ofte, og gjerne utføre forskjellige dagligdagse aktiviteter for å styrke båndene mellom seg, for å minimere risikoen for å ødelegge tilknytningen (Bunkholdt, 2010).

Dersom utgangspunktet for plasseringen av et spedbarn er langvarig plassering vil man måtte ta andre hensyn. Tilknytning skjer mellom den som gir barnet omsorg og barnet, omsorgsgiver trenger altså ikke å være biologisk forelder, selv om man tenker at biologisk familie har en egenverdi. Ved langvarig eller varig plassering er det viktig at spedbarnet får en god tilknytning til fosterforeldrene, og dette kan oppnås ved at man har få samvær med biologiske foreldre, for å unngå å skape forvirring og tilknytningsproblemer. Dersom man har for mange samvær under langvarige plasseringer av spedbarn kan barna ha problemer med å knytte seg til fosterfamilien.

Årsaken til at man i utgangspunktet ønsker de få samværene i langvarige plasseringer, er at barna skal få kjennskap til opphavet sitt. De skal ikke lure på hvem de biologiske foreldrene er, men heller få møte dem av og til, for å holde en rød tråd i hvem foreldrene er, og for å hjelpe dem med å bygge sin egen identitet. Et spørsmål som oppstår er viktigheten av denne type samvær. Hvis man trekker paralleller mot adopsjon ser vi at samvær med biologiske foreldre ikke er nødvendige for å få et fullkomment liv. Det er likevel kjent at barna drar stor nytte av at fosterfamilien er åpen opp opprinnelsen til fosterbarna, gjerne ved hjelp av bilder, historier og åpenhet. Kanskje kan målene man ønsker å oppnå gjennom denne type samvær oppnås gjennom fosterfamiliens åpenhet og ærlighet ovenfor de biologiske foreldrene.

Et barn som har gått fra utrygge til trygge rammer vil med rett støtte, omsorg og oppfølging kunne stabilisere seg. Samvær kan på den andre siden også være skadelig. Det å måtte gjennomgå samvær flere ganger i året uten å kjenne at man har en trygg tilværelse, kan gjøre at barn ikke får den stabiliteten de trenger. Barn kan oppleve stor usikkerhet, redsel og skam i forbindelse med å treffe de som har utsatt dem for traumer. Det kan føre til økt angst og være svært vanskelig for barna å forholde seg til. Reaksjoner kan oppstå både i forkant, underveis og etter samvær. Fosterforeldre kan oppleve stor forskjell på barna etter et samvær, det kan være endringer i humør, utagering eller isolering for å nevne noe.

Selv om barna har fått trygge rammer rundt seg, gjennom å komme til et godt fosterhjem, kan samvær fortsatt virke traumepåminnende, og uten rett oppfølging og behandling i slike tilfeller, kan det virke skadelig på barn. I tilfeller hvor man vurderer at barnet skal tilbakeføres

etter kort tid, kan det av og til være nødvendig å gjennomføre samvær som et behandlingsopplegg. Dette vil skille seg fra vanlig samvær, da det er behandlere involvert som assisterer foreldre og barn, og følger opp barnas reaksjoner for å sikre at de klarer å jobbe seg gjennom traumer, vonde minner eller frykt på en best mulig måte.

Man kan altså vurdere samvær til å være både gunstig å ugunstig avhengig av barnet og familiens situasjon. Det er her viktigheten av et godt å kompetent apparat kommer frem, som kan ta veloverveide gode avgjørelser som sikrer hensynet til barnets beste, uavhengig om det betyr en vanlig samværsordning, begrenset samvær, samvær som behandling eller ingen samvær.

4.1.3 Juridisk perspektiv.

I tilfeller hvor lover virker motstridene på hverandre må hensynet til de forskjellige lovene veies opp imot hverandre. I en sak hvor hensynet til respekt for familieliv og hensynet til barnet beste virker motstridene på hverandre, må en helhetlig og skjønnsmessig vurdering gjennomføres. Etter en slik vurdering blir tatt avgjøres det hvilket hensyn som til slutt tillegges avgjørende vekt. Dette kan være utfordrende å avgjøre i saker som eksempelvis går ut på å avgjøre samværs spørsmål. Det er enkelt å forstå at det kan være svært utfordrende å komme frem til en løsning som passer for alle, spesielt på grunn de mange vurderingene og hensynene som skal tas. Det er også tydelig at situasjonene som skal vurderes, i motsetning til lovene som regulerer dem, ikke fremstår som svart på hvitt.

Man kan i verste fall gjøre feilvurderinger begge veier i spørsmål om samvær, man kan beslutte at det skal være samvær i saker hvor det ikke burde være det, men kan også vurdere at samvær ikke skal finne sted når det kanskje skulle det. Et alternativ i slike tilfeller, hvor man opererer i en slags gråsoner for hva som bør gjennomføres av samvær og ikke, er muligheten til samvær med tilsyn jf. Barnelova § 43a. Samvær kan gjennomføres sammen med en tilsynsperson som skal følge med på samværet, dette kan være med tanke på beskyttelse av barnet i tilfeller hvor foreldre driver med rus, eller har psykiske lidelser. Tilsyn under samvær kan også fungere som et foreldrestøttende tiltak, slik at foreldre kan få veiledning som skal sikre god voksenkontakt og god omsorg.

Særlig i tilfeller hvor tilsynsperson oppnevnes av beskyttelsesårsaker bør det tas stilling til om behovene det er meningen at samværet skal dekke, kan dekkes gjennom andre tiltak.

Når vi opererer med samværsspørsmål hvor skjønnsmessige vurderinger er helt sentrale, er viktigheten av høy kompetanse hos barnevern og fylkesnemnd avgjørende. De må kunne avdekke og belyse spørsmål som er forskjellige hver gang. Hver enkelt sak er unik, og det stilles derfor høye krav til partene på grunn av dette.

Den juridiske «striden» nevnt innledningsvis mellom grunnloven § 102 samt artikkel 8 i den europeiske menneskerettskonvensjonen som går ut på respekten ovenfor familielivet. Hensynet til barnets beste vi finner hjemlet i FNs konvensjon om barnets rettigheter og § 4-1 & § 4-19 i barnevernloven. Disse har blitt nærmere belyst gjennom oppgaven. Hensynet til barnets beste skal være et grunnleggende hensyn, det vil si at i saker hvor det oppstår tvilstilfeller, skal det grunnleggende hensynet gå først. Allikevel kan saker arte seg slik at det blir vanskelig å vurdere hvilket hensyn som bør tillegges mest vekt.

I barnevernssakene i den europeiske menneskerettsdomstolen mot Norge har det i ingen av tilfellene blitt stilt spørsmål om omsorgsovertakelsene var riktige eller ikke, noe som først og fremst er positivt. Det har allikevel blitt reist spørsmål om omfanget av samvær (Kvaran, 2020).

Dette sørger for at samværsspørsmålet blir satt på dagsorden, og vil forhåpentligvis bidra til en fruktbar diskusjon på området. Det er viktig at slike spørsmål blir diskutert ofte, på denne måten kan vi sørge for å hele tiden ha ny kunnskap tilgjengelig.

4.1.4 Barnevernsfaglig perspektiv.

Fra et barnevernsfaglig perspektiv er det nok ofte at man må kjempe mot «magefølelsen» når spørsmål om eksempelvis samvær skal besvares. Man har kanskje følelsen av at noe er galt, eller at det «ligger noe mer bak», uten at man kan bevise det. Derfor er det veldig viktig at barnevernet er svært grundige i undersøkelsene sine, og at de fremstår som profesjonelle både ovenfor barn, foreldre og rettsapparat. I saker hvor samvær skal avgjøres, og spesielt dersom barnevernstjenestens oppfatning tilsier at det ikke bør forekomme, bør man ha gode begrunnelser for dette.

Det er flere faktorer som gjør at barnevernstjenesten enten ønsker å holde samvær til et minimum, eller ikke ønsker at samvær skal forekomme. Barnevernet skal fungere som barnets stemme i saker hvor utsatte barn må beskyttes fra sine egne foreldre. Barnets beste skal også ligge som et solid grunnlag i alle avgjørelser som involverer barnet. Dersom barnevernet ikke

er tydelige nok, eller har foretatt gode nok undersøkelser, kan man risikere at barn ender opp i situasjoner hvor de blir nødt til å forholde seg til samvær som ikke er bra for dem.

Et viktig spørsmål å stille er om samvær med barnet er noe foreldrene selv ønsker. Foreldre kan ha utsatt barna for forhold som fører til at barna må flyttes ut av hjemmet, men det betyr ikke alltid at foreldrene ønsket at det skulle bli slik. Det kan tenkes at de ikke hadde god nok fungering til å ta vare på barnet, enten på grunn av psykiske lidelser, eller rus.

På grunn av dette må man undersøke om foreldrene i hver enkelt sak er villig til å endre seg, eller på annen måte skape en ramme hvor samvær er mulig å gjennomføre. Dette kan også variere i hver enkelt sak, alt fra svært alvorlige saker hvor foreldrene har høy motivasjon til endring, til mindre alvorlige saker hvor foreldrene ikke anerkjenner problemet eller ikke er interesserte i endring. Disse betraktningene skal også være med på å forme rammene rundt en eventuell samværsordning.

Det kan i enkelte tilfeller være nødvendig å begrense eller opphøre samvær. Det kan være ulike forhold som ligger til grunn for slike avgjørelser. Slike forhold kan være at man er redd for at foreldre skal rømme med barna, at de skal svekke tilliten til fosterforeldrene gjennom å snakke nedverdiggende om dem, at barna nekter samvær eller at de har blitt utsatt for vold eller seksuelle overgrep (Haugli & Havik, 2010).

I andre tilfeller kan fylkesnemnda oppnevne eller be om at en tilsynsperson oppnevnes, enten av familien eller av barnevernstjenesten. Tilsynspersonen skal følge samværene, og enten sikre at samværene foregår på en god måte, eventuelt som et foreldrestøttende tiltak gjennom å veilede foreldrene i god voksenkontakt og god omsorg.

Det barnevernsfaglige perspektivet sett opp imot det juridiske perspektivet kan ofte preges av både felles mål, og forskjellige mål. I saker hvor barnevernstjenesten helst ønsker å unngå at samvær finner sted av hensynet til barnets beste, jobber man ofte ut fra et annet utgangspunkt i jussen. I et slikt tilfelle vil barnevernstjenesten kunne anbefale en ordning basert på sine undersøkelser, samtidig som at foreldrene kan ha helt andre ønsker. Da blir det opp til fylkesnemnda å avgjøre hvilken løsning som tar hensyn til begge parter, men som selvfølgelig har hensynet til barnets beste som grunnleggende prinsipp.

5. Konklusjon.

Jeg har i denne oppgaven forsøkt å belyse ulike perspektiver ved samværsspørsmålet. Ved å benytte teori fra flere fagfelt har jeg prøvd å skape en bred oversikt over tematikken. Jeg har forsøkt å finne litteratur som på best mulig måte belyser temaet, og benyttet denne best mulig.

I og med at oppgaven tar utgangspunkt i å innhente teori fra flere perspektiver, og samtidig knytte disse perspektivene sammen, kan man oppdage og trekke slutninger som hvert enkelt perspektiv ikke klarer på egenhånd. Eksempelvis vil en sammensetning av førstehåndserfaringer og psykologisk perspektiv gi et mye tydeligere bilde på hva som for eksempel ligger bak reaksjoner barn kan oppleve i etterkant av samvær. Det å sette førstehåndserfaringer i kontekst, eller å forstå et perspektiv bedre gjennom å sette seg inn i førstehåndserfaringer skaper en dypere forståelse av et tema.

Vi har på den ene siden sett mange grunner til at man bør sikre at barn har en god samværsordning med sine biologiske foreldre, og selv om det ligger en alvorlig historie mellom foreldre og et barn er det fortsatt mulig å «reparere» skader som har oppstått. Dersom foreldrene er samarbeidsvillige, og viser tegn til motivasjon for å bli gode foreldre, skal støtteapparatet bistå dem med det.

Men. Vi har dessverre eksempler på samvær som ikke skulle funnet sted. Samvær som har ført til usikre barn, barn som har blitt tynget av frykt og uro, som de selv ikke engang trenger å vite hvor kommer fra. I enkelte tilfeller er ikke samvær til barnets beste. Noen ganger er de biologiske foreldrene ute av stand til å ta vare på sine egne barn. Det kan være mange årsaker til dette, men det viktigste i disse tilfellene er at barna har et støtteapparat som ser dem, og som hjelper dem med å få den tryggheten de trenger. Gode og kjærlige fosterhjem er da kanskje det viktigste disse barna kan oppleve.

På bakgrunn av de ulike funnene jeg har gjort, gjennom psykologisk, juridisk og barnevernsfaglig synspunkt, samt betraktninger av førstehåndserfaringer, vil jeg avslutningsvis komme med en konklusjon basert på mitt synspunkt. Min konklusjon baserer seg på de ulike synspunktene på samvær jeg har tatt for meg i denne oppgaven.

Innledningsvis begynte jeg med følgende problemstilling; *Er samvær til barnets beste i saker*

hvor omsorgsovertakelse blir besluttet på bakgrunn av vold, misbruk eller annen grov omsorgssvikt?

I avgjørelser om samvær er det mange ulike faktorer som skal veies mot hverandre, det er komplekse avgjørelser som kan få stor betydning for barn og foreldres liv. I løpet av prosessen med å skrive denne oppgaven har jeg lært at samværsspørsmålet er mer intrikat og mer komplekst enn hva jeg først hadde tenkt. Det er flere grunner til det, blant annet alle de involverte partene rundt en slik beslutning. Det kan i utgangspunktet være to ganske like hendelser som har vært grunnlaget for samværsspørsmål, men innstillingen til partene kan være nok til at utfallet blir annerledes i en sak enn i en annen.

Dersom en forelder viser forståelse over at det h*n har utsatt barnet sitt for er galt, og er villig til å akseptere eventuelle tiltak og vilkår, og tydelig angrer på det som har skjedd, vil innstillingen til samværsspørsmålet være helt ulik enn i en sak hvor forelderens ikke viser forståelse for det som har skjedd.

Det som er viktig å merke seg er at svært begrenset samvær, eller beslutningen om at det ikke skal være samvær i det hele tatt, på ingen måte skal fungere som en straff for de biologiske foreldrene. Det er heller ikke slik at alvorlighetsgraden i en sak trenger å få et direkte utslag på samværsspørsmålet. Det er heller barnevernet og fylkesnemnda sine vurderinger av helheten som spiller inn og som danner grunnlaget for avgjørelsen.

Jeg har gjennom arbeidet med oppgaven fått et innblikk i at samvær ikke alltid er like positivt for alle barn. Dette kan være en indikasjon på at barnevern og fylkesnemnd fortsatt har en vei å gå med tanke på å ta alle de rette avgjørelsene i samværsspørsmålet.

Dommene Norge har fått gjennom den europeiske menneskerettsdomstolen i de mye omtalte barnevernssakene den siste tiden, kan bidra til å øke bevisstheten rundt samværsspørsmålet. I lengden kan faglige diskusjoner samt mer forskning på området sikre alle involverte parter mer kompetanse som igjen fører til bedre avgjørelser.

Mitt inntrykk er at dette er et område som bør være gjenstand for debatt og faglig diskusjon ofte. Jeg tror at i så inngripende avgjørelser som omsorgsovertakelser og samværsspørsmål kan man aldri få nok kunnskap og kompetanse. I tillegg er mitt inntrykk at det godt kunne

vært foretatt mer forskning på feltet, spesielt når det kommer til barns egne oppfatninger av samvær og hvordan de opplever det. Dette kunne gitt verdifull informasjon som man ikke kan oppnå på annen måte enn å inkludere barna selv. Dette er selvfølgelig ikke like enkelt å gjennomføre dersom barna er veldig små, men tett samarbeid med fosterhjem vil allikevel kunne gi gode indikasjoner på hvordan barnet reagerer på samvær.

Det har vært interessant å sette seg inn i tematikken, og jeg har lært mye nytt om temaet samvær. Jeg kan ikke komme med et enkelt svar på problemstillingen, men jeg har lært at samværsspørsmålet er svært komplekst. Jeg har lært at det er svært viktig at kompetente personer er involvert når slike avgjørelser skal tas. Jeg har gjort funn som peker i retning av at det kunne vært positivt med mere forskning som tar utgangspunkt i barns opplevelse av samværsspørsmålet.

6. Litteraturliste:

Aasland, M. W. (2005). *Hvordan hadde du det? Incestutsattes beretninger om samvær med overgriper* (Rapport 08/2005). Hentet fra:

https://www.google.no/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiS-CBgJ3pAhVO_CoKHcvUD04QFjAAegQIAhAB&url=https%3A%2F%2Fwww.reddbarna.no%2Fincestutsattes-beretninger-om-samvar-med-overgriper%3Fpid%3DRB-DMFileBase-DownloadFile&usg=AOvVaw007vvUakQRKxchpKD-7h8e

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2020). Antall bekymringsmeldinger.

Antall gjennomgåtte bekymringsmeldinger til barnevernstjenesten i løpet av året. Hentet fra:

https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Bekymringsmeldinger/#heading12382

Barnekonvensjonen. (2003). FNs konvensjon om barnets rettigheter: Vedtatt av De Forende Nasjoner den 20. november 1989, ratifisert av Norge den 8. januar 1991: Revidert oversettelse mars 2003 med tilleggsprotokoller. Oslo: Barne- og familiedepartementet.

Barnelova. (1981). Lov om barn og foreldre. LOV-1981-04-08-7. Hentet fra:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7>

Barnevernloven. (1992). Lov om barnevernstjenester. LOV-1992-07-17-100.

Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>

Boe, E. M. (2012). *Grunnleggende juridisk metode. En introduksjon til rett og rettstenkning*. (3. utg.) Oslo: Universitetsforlaget

Bunkholdt, V. (2010). *Fosterhjemsarbeid, fra rekruttering til tilbakeføring*. (3. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Haugli, T. & Havik, T. (2010). *Samvær i barnevernssaker, psykologiske og juridiske vurderinger*. Oslo: Universitetsforlaget.

Kvaran, I. (2020, 28. februar). Barnevern: Ikke overdriv konsekvensene av at Norge er domfelt i Strasbourg. *Adresseavisen, debatt*. Hentet fra: <https://www.midtnorskdebatt.no/meninger/kronikker/2020/02/28/Barnevern-Ikke-overdriv-konsekvensene-av-at-Norge-er-domfelt-i-Strasbourg-21196140.ece>

Menneskerettskonvensjonen. (1950). Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Hentet fra: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_emk#KAPITTEL_emk

Menneskerettsloven. (1999). Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett. LOV-1999-05-21-30. Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30?q=menneskerettsloven>

Riiber, T. (2018). Samvær etter barnevernloven § 4-19. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål. Årgang 16* (Nr. 2-3), 141–155. Hentet fra: https://www.idunn.no/tidsskrift_for_familierett_arverett_og_barnevernrettslige_sp/2018/02-03/samvaer_etter_barnevernloven_4-19

Statistisk Sentralbyrå. (2018). *10660: Barnevernstiltak i løpet av året, per 31. desember og for nye barn, etter tiltak (F) 2013 – 2018*. Hentet fra: <https://www.ssb.no/statbank/table/10660>

Steinbakk, E. (2019). Samvær for traumatiserte barn. *Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 56*, (Nr. 7), 524-527. Hentet fra: <https://psykologtidsskriftet.no/debatt/2019/07/vurdering-av-samvaer-traumatiserte-barn>

